

971104-1

Pojem není součástí ani složkou aktu mínění, nýbrž představuje jakousi normu, návod, program, jak ten akt mínění má vypadat. Pojem není přímo naším výkonem, asi tak, jako v šachu, když uděláte nějaký tah – např. malou nebo velkou rošádu – tak ten tah není tak docela a výhradně vaším výkonem, zejména není vaším výmyslem, protože vy se musíte řídit pravidly, jak se takový tah dělá a za jakých okolností je povolen. Pojem je tedy pravidlo, podle kterého vykonáváte akt mínění. Vy se tou normou musíte řídit, chcete-li mýnit správně, legitimně, platně. Podobně je tomu s tím, jak mluvíme. To promlouvání nikdy není jen a výhradně náš výkon, neboť my musíme promlouvat tak, aby to druhým lidem dávalo smysl, a to znamená v souladu s jazykovými zvyklostmi a také s duchem příslušného jazyka, dokonce s duchem doby atd. atd. A stejně tak, když něco děláte a pracujete s nějakým materiálem nebo užíváte nějakých nástrojů, tak vaše aktivita není jen a výhradně vyšším výkonem, ale vy se nutně musíte řídit určitými v praxi běžnými způsoby užití materiálu nebo užití oněch nástrojů. Když postavíte dům, tak to není jen tak jednoduše váš výkon, ale ve vašem výkonu je jednak – pokud to opravdu umíte – mnoho vašich starších zkušeností a dovedností, neboť jste se to museli naučit, ba je tam vlastně nějak celá dlouhá zednická tradice, jsou tam eventuelně i pokusy o něco nového – třeba podle návodu nebo i na vlastní pěst – a dostanou se tam občas třeba nějaké rady souseda apod. A právě tímto způsobem je třeba se dívat na pojem a pojmovost: jen tu a tam se můžete pokusit o „ražení“ nějakého nového pojmu, ale i k tomu musíte mít k dispozici spoustu pojmů starších, s jejich pomocí pak můžete onen nový pojem nasoudit, tj. konstituovat, ustavit nasouzením. Je tedy tajkový úojem na jedné straně výtvorem myšlení, ale na druhé straně je takovým výtvorem, kterým se napříště myšlení bude řídit. V pojmech si myšlení ukládá povinnosti či závazky sobě samému. To vše znamená, že by bylo naprostou chybou považovat pojmy prostě za součást myšlení, dokonce za součást myšlenkových aktů, eventuelně za jejich „formu“, jak to třeba říká Georg Picht (na počátku svých přednášek o pojmu „přírody“).

(Praha, 971104-1.)